

ELEKTRONINIO PARAŠO PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOS LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTRONINIO PARAŠO ĮSTATYMO ĮGYVENDINIMO 2008 METŲ ATASKAITA

Ataskaitos rengimo tikslas – įvykdyti Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo (toliau – Elektroninio parašo įstatymas) (Žin., 2000, Nr. 61-1827; 2002, Nr. 64-2572) 14 straipsnio nuostatą – Elektroninio parašo priežiūros institucijai parengti kasmetines šio įstatymo įgyvendinimo ataskaitas ir jas pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybei) ir Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimui). Elektroninio parašo priežiūros objektas apibrėžtas Elektroninio parašo priežiūros reglamente, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2108 (Žin., 2003, Nr. 2-47) - tai sertifikavimo paslaugų teikėjai (toliau vadinama – paslaugų teikėjai), kurie sudaro kvalifikuotus sertifikatus, teikia jų duomenis naudotojams tikrinti elektroninius parašus, vykdo pagalbines paslaugas elektroninio parašo priežiūros institucijos nustatyta tvarka arba teikia kitas paslaugas, susijusias su kvalifikuotais sertifikatais (toliau vadinama – sertifikatai).

Kadangi viena iš Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Komitetas) funkcijų ir vienas iš svarbiausių elektroninio parašo priežiūros tikslų yra dalyvauti įgyvendinant valstybės politiką elektroninio parašo naudojimo srityje, 2008 metų ataskaitoje pateikta platesnė informacija apie elektroninio parašo plėtros situaciją, ne vien tik apie priežiūros objektą. Ši informacija surinkta iš aktyviausiai elektroninio parašo srityje veikiančių Lietuvos valstybės institucijų, įmonių, organizacijų, mokslo ir mokymo įstaigų, o taip pat gauta bendradarbiaujant su kitų, visų pirma su Europos Sąjungos (toliau – ES), šalių elektroninio parašo priežiūros institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis ir Europos Komisijos struktūromis.

Ataskaitoje medžiagą siekta pateikti trim svarbiausiais interesų pjūviais – piliečių, verslo ir viešojo administravimo.

Ataskaitoje pateikta informacija apie:

- naujas teisinės ir organizacinės prielaidas naudoti elektroninį parašą ir elektroninį dokumentą platesniu mastu;
- kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikimą ir priežiūrą;
- valstybės ir verslo iniciatyvas teikiant, pertvarkant ir kuriant naujas paslaugas elektroninėmis priemonėmis, pirmiausia naudojant pasitikėjimą elektroninėje erdvėje stiprinančius elektroninio parašo sprendimus;
- tarpusavio pripažinimo, suderinamumo ir sąveikumo klausimų sprendimą Lietuvos ir Europos mastu;
- problemas aukščiau išvardintose veiklose, siūlomus jų sprendimo būdus ir išvadas.

Praktikoje dažniausiai naudojamas ir ES vėliausiose studijose kaip universaliausias nurodomas elektroninio parašo sprendimas, kuris vadinamas viešojo rakto infrastruktūra (angl. „Public Key Infrastructure“, sutrumpintai – PKI), paremtas asimetriniu kriptavimo principu. Ataskaitoje, jei nebus nurodyta kitaip, dažniausiai bus remiamasi būtent šio elektroninio parašo sprendimo sampratomis.

Naujos teisinės ir organizacinės prielaidos naudoti elektroninį parašą Lietuvoje platesniu mastu

Elektroninį parašą reglamentuojanti teisės aktų bazė (<http://epp.ivpk.lt/lt/teisinfo/>) nesudaro kliūčių diegti ir naudoti elektroninį parašą (valstybinio audito ataskaitos, 47 valstybės institucijų ir 18 verslo įmonių duomenys, gauti rengiant šią ataskaitą) – tokią išvadą galima daryti apibendrinant visus gautus duomenis. Atsižvelgiant į dinamiškus elektroninio parašo plitimo procesus kasmet teisinė bazė yra papildoma. 2008 metais teisinė bazė pasipildė šiais teisės aktais ir jų projektais, sietiniais su elektroninio parašo naudojimo skatinimu Lietuvoje:

- 2008 m. birželio 26 d. priimtas ir nuo 2009 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymo 2, 4, 5 straipsnių pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 1-1 straipsniu įstatymas (Žin., 2008, Nr.: 76 - 3007), suteikęs pagrindą išduoti naujo pavyzdžio lustines asmens tapatybės korteles su kontaktiniame luste įrašytais asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje sertifikatu ir kvalifikuotu sertifikatu elektroninių duomenų pasirašymui.
- 2008 m. spalio 9 d. Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus įsakymas Nr. V-119 „Dėl Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacijos reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr.: 118 - 4488; Žin., 2008, Nr.: 122), kuriuo remiantis valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, kitų subjektų, įgaliotų atlikti viešojo administravimo funkcijas, valstybės įgaliotų asmenų elektroniniu parašu pasirašytiems dokumentams rengti naudojamos programinės priemonės iki 2010 m. sausio 1 d. turi būti suderintos su šio įsakymo reikalavimais.
- Naujų sertifikavimo paslaugų teikėjų sertifikato taisyklės, nustatančios sertifikavimo paslaugų teikėjo, sertifikato naudotojų, parašo naudotojų teises ir pareigas, ir sertifikavimo veiklos nuostatai, aprašantys sertifikavimo paslaugų teikėjo veiklą sudarant sertifikatus, susiejančius parašo tikrinimo duomenis su pasirašančiu asmeniu ir patvirtinančius arba leidžiančius nustatyti pasirašančio asmens tapatybę.

Per ataskaitinį laikotarpį buvo parengti dokumentai, skirti Valstybės tarnautojų pažymėjimuose naudojamiems sertifikatams, VĮ Registrų centro laisvai platinamiems sertifikatams ir Asmens tapatybės kortelėje įrašomiems sertifikatams:

1. Sertifikato taisyklės, patvirtintos Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr. T-172, ir Sertifikavimo veiklos nuostatai, patvirtinti Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. T-173;

2. 2008 m. liepos 15 d. (2009 m. kovo 5 d. papildyti) VĮ Registrų centras parengė Kvalifikuotų sertifikatų taisyklės ir Sertifikavimo veiklos nuostatus, 2008 m. spalio 28 d. - Laiko žymos teikimo taisyklės ir Laiko žymos teikimo veiklos nuostatus;

3. Sertifikato taisyklės ir Sertifikavimo veiklos nuostatai, patvirtinti Gyventojų registro tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2009 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. (29)4R-9 „Dėl sertifikato taisyklių ir sertifikavimo veiklos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 14-563);

- 2007 m. gruodžio 27 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-448 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. liepos 11 d. įsakymo Nr. 338 „Dėl Valstybės tarnautojo pažymėjimo formos ir Valstybės tarnautojo pažymėjimo išdavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 1-25);

- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. 1V-272 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. rugsėjo 10 d. įsakymo Nr. 1V-328 „Dėl paso bei asmens tapatybės kortelės formų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin, 2008, Nr. 84-3363);

- Asmens dokumentų išrašymo centro prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2008 m. rugsėjo 19 d. įsakymas Nr. 1-32 „Dėl užsakymų Asmens dokumentų išrašymo centrui prie Vidaus reikalų ministerijos dėl valstybės tarnautojo pažymėjimų išrašymo formavimo ir išrašytų valstybės tarnautojo pažymėjimų perdavimo įstaigoms tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin, 2008, Nr. 110-4214).

Europos Komisija paskelbė komunikatą Europos Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui - e. parašo ir e. atpažinties veiksmų planą, skirtą tarpvalstybinių viešųjų paslaugų teikimui bendrojoje rinkoje palengvinti - COM (2008) 798 *final*. Šio veiksmų plano tikslas yra padėti valstybėms narėms įdiegti bendrai pripažįstamus ir tarpusavyje sąveikius elektroninių parašų ir e. atpažinties sprendimus, siekiant palengvinti tarpvalstybinį viešųjų paslaugų teikimą elektroninėje aplinkoje. Jame numatyti konkretūs veiksmai, susiję su e. parašais (1 dalis) ir e. atpažintimi (2 dalis). Nors veiksmų planas daugiausia orientuotas į e. vyriausybės taikomas programas, siūlomi veiksmai

taip pat bus naudingi verslo taikomosioms programoms, jei įvedamos priemonės taip pat galės būti naudojamos sandoriuose „verslas verslui“ (B2B) ir „verslas vartotojui“ (B2C).

Bene didžiausias šiuo metu Lietuvoje postūmis naudoti elektroninį parašą – tai masiškas Lietuvos gyventojų aprūpinimas saugiais elektroninio parašo kūrimo įrenginiais, t.y. naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelėmis su lustu ir jame įrašytais elektroninio parašo ir identifikavimo sertifikatais, keičiant seno pavyzdžio korteles, nesuteikiančias galimybių savininkui veikti elektroninėje erdvėje.

Valstybės tarnautojai jau turi galimybę praktiškai įgyvendinti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (Žin., 1999, Nr. 60-1945; 2002, Nr. 123-5557; 2003, Nr. 104-4637; 2005, Nr. 76-2746; Žin., 2006, Nr. 77-2975) 23 straipsnio nuostatą, kuri reikalauja, kad kiekvienas viešojo administravimo subjekto atsakymas į skundą, pateiktą elektroniniu paštu ir pasirašytą elektroniniu parašu, turi būti siunčiamas elektroniniu paštu bei pasirašytas institucijos vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo saugiu elektroniniu parašu. Kad būtų pasiektas šis tikslas, Komitetas, Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos pradėjo teikti valstybės institucijoms saugius parašo kūrimo įrenginius. Nuo 2008 m. pabaigos tokia galimybė realizuota išduodant naujus valstybės tarnautojų pažymėjimus (t.y. lustines korteles su elektroninio parašo sertifikatais). Naujo pavyzdžio valstybės tarnautojo pažymėjimas 2008 metais pripažintas Lietuvos metų gaminiu ir, be to, pasitarnavimo kaip prototipas asmens tapatybės kortelei.

Kvalifikuotus sertifikatus sudarantys sertifikavimo paslaugų teikėjai ir jų priežiūra

Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuvos ir kitų ES šalių sertifikavimo paslaugų teikėjų sudaryti sertifikatai laikomi lygiaverčiais, todėl užtikrinamas laisvas prekių ir paslaugų judėjimas. Šiuo metu Lietuvoje įregistruoti trys kvalifikuotus sertifikatus sudarantys sertifikavimo paslaugų teikėjai. Be UAB Skaitmeninio sertifikavimo centro (toliau vadinama - SSC), įregistruoto dar 2005 m., įregistruoti dar du nauji sertifikavimo paslaugų teikėjai, sudarantys kvalifikuotus sertifikatus. 2008 m. elektroninio parašo priežiūros institucijai pateikė reikiamus dokumentus ir sėkmingai atliko registracijos procedūrą Valstybės įmonė Registrų centras (toliau vadinama - RC) ir Gyventojų registro tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau vadinama - GRT).

Ilgiausiai sertifikavimo paslaugas teikiantis (nuo 2005 metų) sertifikavimo paslaugų teikėjas SSC 2005 – 2008 m. sudarė ir aptarnavo 1175 šiuo metu galiojančių sertifikatų, iš jų 1152 kvalifikuotų sertifikatų. Papildomai SSC teikia ir laiko žymos paslaugą.

2008 m. pradžioje RC paskelbė konkursą kvalifikuotų sertifikatų centro techniniam sprendimui ir įrangai įsigyti. Tais pačiais metais RC buvo įregistruotas kvalifikuotas sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėju ir šiuo metu jau sudarė apytiksliai 500 sertifikatų. Papildomai RC jau siūlo ir laiko žymos paslaugą.

2008 m. įkurtas VRM sertifikavimo paslaugų centras - GRT, sudarantis sertifikatus, skirtus naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelėms. 2009 m. pirmoje pusėje GRT buvo įregistruota kvalifikuotas sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėju ir šiuo metu jau sudarė daugiau negu 40 000 sertifikatų.

Plintant elektroninio parašo naudojimui atsiranda įmonių, teikiančių ir pagalbines paslaugas, palengvinančias elektroninių parašų patikrinimo procedūrą. Pagal sutartis UAB „Metamodelis“ teikia šių kvalifikuotus sertifikatus išduodančių paslaugų tiekėjų sudarytų sertifikatų patikrinimo paslaugas (OCSP būdu): Gyventojų registro tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, VĮ Registrų centras, AS Sertifitseerimiskeskus (toliau - SK), VAS Latvijas Pasts. Taip siekiama supaprastinti įvairių sertifikavimo paslaugų teikėjų sertifikatų galiojimo patikrinimą, suteikiant galimybę tai padaryti per vieną prieigos tašką ir per vieną tiekėją. Taip pat UAB „Metamodelis“ jau teikia ir kitų laiko žymos paslaugų teikėjų (VĮ Registrų centras ir Unizeto (Lenkija)) laiko žymos paslaugas.

Komiteto duomenimis, Lietuvoje naudojamosi ir užsienio valstybių sertifikavimo paslaugų teikėjų sudarytais kvalifikuotais sertifikatais – telekomunikacijų bendrovė UAB „Omnitel“ atlieka kvalifikuotus sertifikatus sudarančio sertifikavimo paslaugų teikėjo Estijos AS „Sertifitseerimiskeskus“ registravimo tarnybos funkcijas.

Nuo įstojimo į Europos Sąjungą, Lietuvoje pripažįstami ir kitose Europos Sąjungos šalyse-narėse registravimo ar/ir akreditavimo procedūras atlikusių (pagal tos šalies teisės aktų reikalavimus) sertifikavimo paslaugų teikėjų sudaryti kvalifikuoti sertifikatai. Tik šiuo atveju vartotojai, prieš sudarydami sutartis, turėtų patys išsiaiškinti, kokią atsakomybę (draudimai už galimą žalą, tolimesnis sertifikatų aptarnavimo palaikymas galiojant ir pasibaigus sutarčiai ir kiti įsipareigojimai) jiems garantuoja tokie užsienio paslaugų teikėjai, kokius įgaliojimus turi jų tarpininkai Lietuvoje. Tokia informacija turėtų būti viešai skelbiama tiekėjų interneto svetainėse. Teisinę registraciją galima patikrinti ir tų šalių elektroninio parašo priežiūros įstaigoje. Siekiant supaprastinti užsienio paslaugų teikėjų, sudarančių kvalifikuotus sertifikatus, identifikavimą, Europos Komisijos iniciatyva, šalys-narės skatinamos sukurti, publikuoti ir prižiūrėti patikimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašus (angl. *Trusted List*), kuriuose būtų pateikiama detali informacija apie toje šalyje įregistruotus sertifikavimo paslaugų teikėjus.

Komitetas, vykdydamas kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėjų priežiūrą, stebėjo, kaip teikiamos kvalifikuotos sertifikavimo paslaugos, nagrinėjo gaunamą

informaciją, nuolatos konsultavo Lietuvoje įregistruotus sertifikavimo paslaugų teikėjus bei jų paslaugų vartotojus. Komitetas, siekdamas supaprastinti užsienio sertifikavimo paslaugų teikėjų identifikavimą ir populiarinti Lietuvoje įregistruotus sertifikavimo paslaugų teikėjus, aktyviai dalyvavo patikimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašų kūrimo procese bei parengė Lietuvos patikimų paslaugų teikėjų sąrašo pradinę versiją.

Valstybės ir verslo iniciatyvos teikiant, pertvarkant ir kuriant naujas paslaugas elektroninėmis priemonėmis

Šiame skyriuje pateikiami reikšmingesni arba charakteringi elektroninio parašo panaudojimo pavyzdžiai ir planai, duomenys, kurie sukaupti apdorojant atsakymus į klausimynus ir vykdant elektroninio parašo priežiūros institucijos funkcijas.

Šie metai yra 2006 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko ir Lietuvos įmonių – iniciatorių: „Omnitel“, „Bitė Lietuva“, AB bankas „Hansabankas“, AB SEB Vilniaus bankas bei asociacijos „Langas į ateitį“- pasirašytos Elektroninio parašo proveržio programos (toliau – E3P) paskutiniai metai. Šios programos tikslas - sudaryti palankias sąlygas elektroniniam parašui plisti Lietuvoje, kad per trejus metus (nuo 2006 m.) saugaus elektroninio parašo infrastruktūros naudojimas Lietuvoje taptų masiniu, o aktyviai besinaudojančių šia infrastruktūra interneto ir mobiliųjų vartotojų skaičius siektų ne mažiau kaip 300 000 asmenų. Programoje dalyvaujančios šalys sutarė suderinti techninius sprendimus ir masinei rinkai pateikti paslaugas, kuriose būtų naudojamas elektroninis parašas. Iš siūlomų masinių paslaugų realizuota tik autentifikavimo paslauga elektroninėje bankininkystėje (AB banke „Hansabankas“, dabar „Swedbank“ ir kai kuriuose kituose bankuose), tačiau toks elektroninio parašo mechanizmas kol kas naudojamas dažniausiai nustatant ir patvirtinant asmens tapatybę, o ne užtikrinant dokumento autentiškumą. Daug dėmesio programoje skiriama pristatant šias technologijas rinkoje ir šviečiant visuomenę. Elektroninio parašo proveržio programa yra atvira, prie jos vėliau prisijungė naujos organizacijos, bankai, bendrovės, valstybės institucijos. Elektroninio parašo proveržio programa sprendžia ir kitą uždavinį – kaip paskatinti diegti elektroninį parašą, kad jis taptų fiziškai (registravimo tarnybos visoje Lietuvoje) ir finansiškai prieinamas kiekvienam šalies gyventojui.

Šiandien akivaizdu, kad šioje programoje deklaruotiems tikslams pasiekti per likusius vienerius metus reikalingos didesnės visų dalyvių investicijos į motyvaciją skatinančių veiksmų kūrimą, pirmiausia – vartotojams gyvybiškai svarbių paslaugų kūrimą, ir itin aktyvus siūlomų sprendimų naudos propagavimas, naujovės privalumų supratimo ir naudojimui reikalingų žinių perteikimas.

Pagrindinės problemos viešajame sektoriuje išlieka tos pačios – valstybės institucijų darbuotojai nėra motyvuojami naudoti elektroninį parašą ir rengti elektroninius dokumentus, nėra pakeisti institucijų vidiniai darbo reglamentai, nėra išspręstas elektroninių dokumentų ilgalaikio saugojimo klausimas, naudojamose dokumentų valymo sistemose retai kur įdiegtos elektroninių dokumentų kūrimo, tvarkymo ir saugojimo posistemės.

Komitetas 2008 m. baigė „Elektroninio parašo infrastruktūros valstybės institucijose plėtros“ projektą, kurio tikslas - sudaryti valstybės institucijoms reikiamas sąlygas naudoti elektroninį parašą pasirašant elektroninį dokumentą ir vykdant mainus tarp valstybės institucijų bei elektroniniu būdu teikti viešąsias paslaugas. Projekto rezultatas - sudarytos sąlygos išbandyti ir praktiškai naudoti elektroninio parašo įrangą ir infrastruktūrą. Ją nuo 2008 m. pabaigos gali naudoti visos valstybės institucijos. Vien per du paskutinius 2008 m. mėnesius buvo pagaminta ir išduota virš 1000 pažymėjimų ir gauta virš 2000 užsakymų (šiuo metų pagaminta virš 7000). Numatoma, kad valstybės tarnautojo pažymėjimas ne tik patvirtins valstybės tarnautojo statusą, bet ir suteiks galimybę valstybės tarnautojui pasirašyti dokumentą saugiu elektroniniu parašu bei dirbti su valstybės informacinėmis sistemomis, teikti į elektroninę erdvę perkeltas administracines paslaugas, siųsti duomenis ir elektroninius dokumentus saugiu valstybiniu duomenų perdavimo tinklu ir internetu. Minėto projekto rezultatai leidžia įgyvendinti ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatas dėl galimybės valstybės tarnautojams pasirašyti saugiu elektroniniu parašu.

Komitetas, siekdamas sudaryti galimybę valstybės tarnautojams ir kitiems asmenims naudotis elektroniniu parašu, savo interneto svetainėje platina nemokamą elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomąją programinę įrangą JustaGE (<http://epp.ivpk.lt/lt/edm/>), formuojančią elektroninius parašus pagal Lietuvos standartą LST ETSI TS 101 903 „Patobulintieji XML elektroniniai parašai (XAdES)“, teikia visiems pageidaujantiems elektroninio parašo nuotolinio mokymo paslaugas (<http://epm.ivpk.lt/olat/dmz/>). Per šią sistemą visi Lietuvos piliečiai internete gali susipažinti su elektroninio parašo technologija, teisiniu reglamentavimu ir patikrinti savo žinias atlikdami testus. Komitetas nuolatos teikia konsultacijas valstybės institucijų, įmonių, organizacijų atstovams ir fiziniams asmenims elektroninio parašo, elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomosios programinės įrangos JustaGE, nuotolinio mokymo sistemos naudojimo klausimais.

Komiteto užsakymu sukurtas ir jo eksploatuojamas Valdžios elektroninių vartų portalas, pasiekiamas adresais www.epaslaugos.lt, www.evaldzia.lt, www.govonline.lt (toliau – Portalas), suteikia galimybę piliečiams gauti informaciją ne tik apie 1, 2, 3 ir 4 lygio valdžios institucijų teikiamas viešąsias paslaugas, bet ir, identifikavus save naudojant elektroninio parašo priemones, pasinaudoti jomis.

Komitetas įgyvendino Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo – sistemų sąveikos gebos sukūrimas” projektą. Jo metu buvo įdiegta duomenų mainų sistema, su ja susietas portalas ir kitos priemonės, skirtos paspartinti viešųjų paslaugų, kurioms suteikti reikalingi kelių institucijų duomenys, perkėlimą į elektroninę terpę. Realizavus šį projektą, piliečiai, norintys gauti 3 ir/ar 4 lygio e. paslaugas portale, gali identifikuoti save ne tik elektroninės bankininkystės ar elektroninio parašo sistemų pagalba, bet ir pasinaudojant mobiliojo elektroninio parašo priemonėmis.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – VSDFV) remdamiesi Elektroninio parašo įstatymu (pvz., 8 str. 3 dalimi) paslaugas teikia draudėjams skirtame portale adresu <http://draudejai.sodra.lt>. Jame draudėjai gali teikti valstybinio socialinio draudimo pranešimus, pasirašytus kvalifikuotu elektroniniu parašu, elektroniniu būdu teikti prašymus pažymoms gauti, elektroniniu būdu gauti informaciją iš VSDFV ir pan.

Artimiausiu metu VSDFV planuojama teikti tokias paslaugas:

- sudaryti galimybę asmens sveikatos priežiūros įstaigoms per Elektroninę nedarbingumo pažymėjimų tvarkymo sistemą teikti VSDFV elektronus nedarbingumo pažymėjimus, pasirašytus kvalifikuotu elektroniniu parašu;
- sudaryti galimybę darbdaviams per Draudėjų portalą teikti VSDFV pranešimus, pasirašytus kvalifikuotu elektroniniu parašu, apie darbuotojų nedarbingumo laikotarpius ir apie darbdavio išmokas už pirmąsias dvi nedarbingumo dienas;
- informuoti darbdavius per Draudėjų portalą apie asmens nedarbingumo pažymėjimus ir pan.;
- sudaryti galimybę gyventojams gauti VSDFV teikiamas paslaugas elektroniniu būdu per Elektroninę gyventojų aptarnavimo sistemą. Įdiegus šią sistemą, asmenys galės elektroniniu būdu teikti prašymus VSDFV suteikti paslaugas. Elektroniniai prašymai bus dviejų tipų - pasirašomi kvalifikuotu elektroniniu parašu ir nepasirašomi kvalifikuotu elektroniniu parašu;
- Gyventojų portale gyventojai galės elektroniniu būdu gauti informaciją iš VSDFV;
- Gyventojų portale gyventojai galės suteikti teisę kitiems asmenims (kai jie to paprašys) peržiūrėti informaciją apie juos.

Naudojami šie asmens identifikavimo sprendimai:

1. autentifikavimo paslaugos iš bankų;
2. autentifikavimas per stacionarią parašo generavimo infrastruktūrą;
3. autentifikavimo paslaugos iš kvalifikuotų sertifikatų tiekėjų.

Teikiamos paslaugos reikalauja užtikrinti duomenų autentiškumą, integralumą ir nepakeičiamumą. Tam yra naudojami naudotojų autentifikavimo ir autorizavimo mechanizmai bei saugus elektroninis parašas, patvirtintas kvalifikuotu sertifikatu. Koks sprendimas, kokiais atvejais naudojamas, tai priklauso nuo teikiamos paslaugos pobūdžio bei reikalavimų, keliamų priimamų duomenų juridiniam statusui užtikrinti. Šiuo metu netaikomi kokie nors apribojimai dėl Lietuvos ar kitos ES šalies PKI naudojimo pasirašant ir teikiant elektroninius dokumentus, jeigu tai atitinka Elektroninių pranešimų kvalifikuoto elektroninio parašo taisyklėse, patvirtintose Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2007 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. V-666, keliamus reikalavimus. VSDFV priima elektroninius dokumentus, pasirašytus elektroniniu parašu (toliau – e. parašu), patvirtintu kvalifikuotais sertifikatais, sudarytais Lietuvos ir Estijos sertifikavimo paslaugų tiekėjų. Kokių nors apribojimų dėl kitų ES šalių sudarytų kvalifikuotų sertifikatų priėmimo VSDFV nežada taikyti. Naudojasi laiko žymos formavimo paslauga, patikros tarnybos paslauga.

Komitetas 2009 m. kovo mėn. skyrė paramą iš ES struktūrinių fondų projektui „Elektroninė gyventojų aptarnavimo sistema (EGAS)“ įgyvendinti.

Valstybės įmonė Registrų centras 2008 m. buvo įregistruotas kaip kvalifikuotus sertifikatus sudarantis sertifikavimo paslaugų teikėjas (toliau – RCSC) (Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008 m. liepos 23 d. įsakymas Nr. T-121 (Žin., 2008, Nr. 87-3513)). Šiuo metu jau išduota apie 500 sertifikatų. RCSC aktyviai dalyvauja valstybės tarnautojų pažymėjimų sertifikatų įrašymo veikloje – jie siūlo įrašyti papildomai kvalifikuotus elektroninio parašo ir autentifikavimosi sertifikatus. Taip pat, RCSC teikia laiko žymos paslaugą.

Valstybės įmonės Registrų centro parengtam projektui „Juridinių asmenų registravimo elektroninė paslauga“ realizuoti Komitetas, kaip tarpinė institucija, šiemet skyrė ES struktūrinių fondų paramą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. sausio 19 d. nutarimu Nr. 50 „Dėl centralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo“ (Žin., 2007, Nr. 9-357) suteikė teisę atlikti centrinės perkančiosios organizacijos funkcijas **viešajai įstaigai Centrinei projektų valdymo agentūrai** (toliau vadinama – CPVA), įgyvendinant bandomąjį viešųjų pirkimų vykdymo per centrinę perkančiąją organizaciją projektą. Projekto tikslas - sukurti viešųjų pirkimų centralizavimo modelį - buvo pasiektas ir sėkmingai įgyvendintas. Prielaida, kad viešųjų pirkimų vykdymas per centrinę perkančiąją organizaciją išspręs dalį standartizuotų pirkimų valstybės mastu problemų ir leis racionaliau naudoti valstybės biudžeto lėšas, pasitvirtino, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybė nusprendė, kad tikslinga tęsti viešųjų pirkimų per centrinę perkančiąją organizaciją vykdymą ir suteikė teisę CPVA (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 50 (Žin., 2007, Nr. 9-357;

2008, Nr. 104-3996)) atlikti centrinės perkančiosios organizacijos (toliau – CPO) funkcijas nuolatinėje veikloje. Vadovaujantis preliminariųjų sutarčių sąlygomis, CPO elektroninio katalogo CPO.lt™ vartotojams (Tiekėjams) teikiant „atnaujintus“ pasiūlymus, reikalaujama naudoti saugų elektroninį parašą, sukurtą saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintą galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu (teikiamas dokumentas turi būti pasirašytas kvalifikuotu e. parašu). Elektroninio parašo formavimui ir tikrinimui naudoja programinę įrangą JustaGE. Siekiant nediskriminuoti kvalifikuotus skaitmeninius sertifikatus teikiančių tiekėjų, katalogo CPO.lt™ vartotojams sudaryta galimybė naudoti visus Lietuvos Respublikoje ir Europos Sąjungoje galiojančius kvalifikuotus sertifikatus.

Valstybės įmonė Seimo leidykla „Valstybės žinios“ elektroniniame formate platinamuose oficialiuose leidiniuose „Valstybės žinios“ ir „Informaciniai pranešimai“ publikuojamų dokumentų .pdf formatu pasirašo elektroniniu parašu naudodama Komiteto platinamą elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomąją programinę įrangą JustaGE.

AB „Swedbank“ teikia internetinės ir telefoninės bankininkystės paslaugas remdamasis Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymu. Kvalifikuotu sertifikatu paremtas elektroninis parašas naudojamas teikiamose internetinės bankininkystės paslaugose. Identifikavimui naudojamas kvalifikuotas mobilusis elektroninis parašas. Banko teikiamose paslaugose autentiškumui užtikrinti naudojamas elektroninis parašas. Viešojo rakto infrastruktūrą naudoja prisijungimui prie internetinės bankininkystės paslaugų, naudojant mobiliųjų elektroninį parašą. PKI infrastruktūrą diegia remiantis Elektroninio parašo proveržio programoje numatytais principais. Teikdami mobiliuoju elektroniniu parašu pagrįstą paslaugą, naudojami Estijos sertifikavimo centro AS Sertifitseerimiskeskus paslaugomis. Naudoja laiko žymos paslaugą.

Lietuvos banke elektroninio sertifikavimo sistema veikia nuo 2002 m. Ši sistema yra uždara, todėl, remiantis Elektroninio parašo įstatymo 8 straipsnio 3 dalimi, vadovujamasi sutartimis paremta sertifikavimo strategija. Sertifikavimo sistema skirta Lietuvos banko informacinėms sistemoms, kuriose naudojamas elektroninis parašas, aptarnauti. Informacinių sistemų vartotojams identifikuoti naudojami sertifikatai, įrašyti lustinėse kortelėse, USB raktuose, sertifikato savininko naršyklėse. Priklausomai nuo apsaugos reikalavimų, informacinėse sistemose duomenų autentiškumui užtikrinti naudojamas dalyvio identifikavimas ar/ir elektroninis parašas. Lietuvos bankas teikia sertifikavimo paslaugas naudodamas savo pačių sukurtą viešojo rakto infrastruktūrą. Kai sertifikuotų vartotojų kiekis Lietuvoje perkops kritinę ribą, planuoja priimti Lietuvoje kvalifikuotų sertifikavimo paslaugų teikėjų išduotus sertifikatus. Lietuvos bankas išorinėse WWW svetainėse naudoja Thawte užsienio sertifikavimo paslaugų teikėjo sudarytus sertifikatus. Naudojami laiko žymos formavimo tarnybos paslaugomis.

Valstybės įmonė „Regitra“ rengiasi perkelti Transporto priemonių registravimo paslaugas į elektroninę erdvę. Teikiant šias paslaugas, asmenų identifikavimui planuojama naudoti asmenis identifikuojančias korteles su elektroniniu lustu (toliau vadinama – eID) ir kitas identifikavimo priemones, jau realizuotas Komiteto Elektroninės valdžios vartų portale. Duomenų autentiškumui užtikrinti įmonė planuoja papildomai naudoti elektroninius dokumentus, pasirašytus kvalifikuotais elektroniniais parašais. Planuoja naudoti viešo rakto infrastruktūrą. Gali būti naudojama neseniai sukurta Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje PKI infrastruktūra eID atveju. Taip pat planuojama naudoti ir laiko žymą. Šiuo metu naudoja *VeriSign* sertifikatus duomenų apsikeitimui tarp serverių Europos lygmenyje (sistemos EUCARIS II versijoje). Tokio pat tipo VeriSign sertifikatas yra įdiegtas VI „Regitra“ teikiamose elektroninėse paslaugose (pvz., registracija dėl vairavimo egzaminų laikymo). Savo veikloje ryšiams tarp serverių naudoja sertifikatus, sukurtus atviro kodo priemone OpenSSL.

Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos jau nuo 2006 m. vidurio naudoja elektroninį parašą išrašant ir išduodant biometrinius pasus, o nuo šių metų pradžios – asmens tapatybės korteles. Kartu su Komitetu dalyvauja išduodant naujo pavyzdžio valstybės tarnautojų pažymėjimus su saugiais sertifikatais elektroninių duomenų pasirašymui bei identifikavimuisi elektroninėje erdvėje.

Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau vadinama - VMI prie FM) planuoja teikti paslaugas, susijusias su elektroniniu parašu. Autentifikuotis ir pasirašyti pateiktas deklaracijas numatoma Elektroninio deklaravimo sistemoje (EDS), autentifikuotis ir užsisakyti konsultavimo ir informavimo įvairias paslaugas - numatomoje kurti Elektroninio švietimo ir konsultavimo informacinėje sistemoje (ESKIS). Planuojama naudoti viešojo rakto infrastruktūrą. Šiuo metu naudoja AB „Swedbank“ teikiamą paslaugą įmokų į VMI prie FM sąskaitą tvarkymui.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau vadinama – Inspekcija), vadovaudamasi Elektroninio parašo įstatymu ir naudodama viešojo rakto infrastruktūrą, numato teikti tokias paslaugas: paslauga duomenų subjektui įgyvendinant duomenų subjekto teisę susipažinti su savo asmens duomenimis; informacijos apie duomenų subjektų duomenis surinkimas; pranešimų iš duomenų valdytojų apie duomenų tvarkymą priėmimas; išankstinės patikros formų iš duomenų priėmimas; susirašinėjimas su duomenų valdytojais. Numatoma, kad modernizavus informacinę sistemą „Pagalba“, bus naudojamas kvalifikuotas elektroninis parašas. Autentiškumui užtikrinti planuojama naudoti kvalifikuotą elektroninį parašą. Šiuo metu Inspekcijoje naudojamosi UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ paslaugomis, Komiteto išduotais sertifikatais, taip pat užsienio šalies sertifikavimo paslaugų teikėjo (COMODO) sertifikatu, užtikrinančiu saugų duomenų perdavimą tinklalapyje <https://pagalba.ada.lt>.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos taryboje, vadovaujantis Elektroninio parašo įstatymu, teikiama elektroninių dokumentų (prašymai, skundai ar kiti dokumentai) priėmimo ir teikimo paslauga. Asmenų identifikavimui ir elektroninių dokumentų autentiškumui užtikrinti naudojamas elektroninis parašas. Naudodami turimus sertifikatus papildomai naudojasi UAB Skaitmeninio sertifikavimo centro laiko žymos formavimo ir tikrinimo paslaugomis. Savo veikloje naudoja elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomąją programinę įrangą JustaGE.

Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas (toliau vadinama – Fondas) planuoja teikti paslaugas aukštųjų mokyklų studentams, kuriems siūloma teikti Fondo paskolas. Tai būtų saugiu elektroniniu parašu pasirašytų sąrašų pristatymas. Taip pat numatomas Fondo ekspertų saugiu elektroniniu parašu pasirašytų ekspertizės ataskaitų pristatymas. Planuoja naudotis elektroninio parašo (saugaus arba vietoje generuojamo) infrastruktūra.

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyboje (toliau vadinama – Tarnyba) šiuo metu veikia Elektroninių dokumentų sistema, suteikianti galimybes ir juridiniams, ir fiziniams asmenims teikti dokumentus elektroniniu būdu. Besikreipiantys asmenys, naudodamiesi Elektroninių dokumentų sistema, gali pateikti 27 rūšių elektroninius dokumentus. Juridiniai asmenys, pageidaujantys teikti dokumentus Tarnybos Elektroninių dokumentų sistemoje, privalo pasirašyti elektroninių dokumentų teikimo sutartį ir gauti reikalingas Tarnybos informacinės sistemos autentifikavimo priemones bei, naudojantis šiomis priemonėmis, yra identifikuojami Tarnybos informacinėje sistemoje jiems besijungiant prie Tarnybos Elektroninių dokumentų sistemos. Fiziniai asmenys, pageidaujantys teikti elektroninius dokumentus Tarnybos Elektroninių dokumentų sistemoje, identifikuojami savo pasirinkto Lietuvos komercinio banko, su kuriuo Tarnyba yra pasirašiusi autentifikavimo duomenų teikimo sutartį, interneto bankininkystės paslaugų naudotojo identifikavimo priemonėmis. Ir fizinių, ir juridinių asmenų duomenų autentiškumas užtikrinamas tomis pačiomis priemonėmis, kaip ir jų identifikavimas.

UAB „MitSoft“ sukūrė ir įdiegė kvalifikuoto elektroninio parašo portalinį sprendimą Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos draudėjų elektroninio deklaravimo sistemoje EDAS, mobilų elektroninio parašo sprendimą UAB „Omnitel“ abonentams sistemos EDAS sudėtyje, saugaus autentifikavimo sprendimą, remiantis elektroniniu parašu. Sukūrė ir įdiegė asmens identifikavimo principą, remiantis PKI technologija. UAB „Bitė“ abonentams pasiūlytas ir stacionarus ir mobilus kvalifikuoto elektroninio parašo lokalus sprendimai. UAB „Bitė“ sukūrė lokalias GGeDOC grupės rašytinių oficialių elektroninių dokumentų sukūrimo ir tikrinimo priemones SIGNA. Vykdo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos gyventojų elektroninio deklaravimo sistemos EGAS kvalifikuoto elektroninio parašo portalinio sprendimo projektą. Vykdo valstybės įmonės Registrų centras kadastrų sistemos „Matininkas“ integravimo su kvalifikuoto elektroninio parašo funkcionalumu programinį API realizuojančių bibliotekų

sukūrimo projektą. Vykdo UAB „Affecto“ dokumentų valdymo sistemos integravimo su kvalifikuoto elektroninio parašo funkcionalumu programinį API realizuojančių bibliotekų sukūrimo projektą.

AB SEB bankas šiuo metu teikia keletą paslaugų, kurios remiasi Elektroninio parašo įstatymu. Tarp svarbiausių iš jų - SEB banko paslaugos internetu ir asmeninio kompiuterio Elektroninė sąskaitų tvarkymo sistema. Naudotojo autentifikavimui (tapatybės patvirtinimui) paslaugos suteikimo momentu naudoja slaptažodžius ir *Vasco Digipass* (vienkartinių slaptažodžių generatorius) arba slaptažodžių korteles. Ateityje planuoja naudoti ir skaitmeninius sertifikatus. Naudoja *Verisign SSL* skaitmeninius sertifikatus serverių tapatumui garantuoti. Ateityje klientams planuoja suteikti galimybę atlikti operacijų ir dokumentų skaitmeninį pasirašymą, naudojant kvalifikuotus skaitmeninius sertifikatus, tokiu būdu užtikrinant informacijos autentiškumą, vientisumą (*integrity*), nepaneigiamumą (*non-repudiation*). Rengiasi teikti paslaugas naudojant viešojo rakto infrastruktūrą. Pilotinis uždavinys - planuoja realizuoti naudotojų atpažinimo banko paslaugų internetu sistemoje sprendimą. Savo veikloje ketina naudoti šiuos *PKI* produktus: kvalifikuotus skaitmeninius sertifikatus, saugomus mobiliojo telefono *SIM* kortelėje su *WPKI* funkcionalumu ir skirtus naudotojo autentifikavimui, vėliau transakcijų ir dokumentų pasirašymui, galbūt informacijos šifravimui/iššifravimui.

UAB „OMNITEL“ šiuo metu teikia paslaugas, remdamiesi Elektroninio parašo įstatymu: veikia kaip Registravimo Tarnyba (įstatymo 3, 4 ir 5 straipsniai), dirbanti su Estijos Sertifikavimo Tarnyba SK, vyksta derybos su Norvegijos įmone BBS ir lietuvių Sertifikavimo Tarnyba - valstybine įmone Registrų Centras. Atliekant registravimo tarnybos (RA) funkciją naudoja pasą/asmens tapatybės kortelę, GSM/UMTS abonento *SIM* kortelę ir abonento duomenis (vyksta šių duomenų patikrinimas) ir asmens banko mokėjimo lustinę kortelę (vykdoma pinigų sumos autorizacija, vartotojui suvedant PIN kodą). Teikiant elektronines paslaugas, asmenų tapatybės nustatymui ir patvirtinimui panaudojami sertifikatai, kuriuose yra informacija: vartotojo vardas, pavardė ir asmens kodas. (Naudojami du sertifikatai - vienas skirtas pasirašymui, kitas - kitiems tikslams). Asmens kodas (sertifikatuose) naudojamas kaip unikalus asmenų identifikatorius. Duomenų tapatumui garantuoti naudojami santraukų formavimo ir jų pasirašymo mechanizmai, pasirašoma RSA kriptografiniais raktais. Kai kurių paslaugų teikimui naudoja viešojo rakto infrastruktūrą: e. dokumentų pasirašymą. Teikdami paslaugas, UAB „OMNITEL“ naudojasi kai kuriomis užsienio Sertifikavimo Tarnybos SK paslaugomis. Planuoja įmonės viduje diegti BalticDOC suderinamus produktus.

UAB „DocLogix“ valstybinėms ir verslo organizacijoms tiekia komercinį produktą – dokumentų valdymo sistemą „DocLogix“, kuri organizacijoms suteikia galimybę pasirašinėti elektroninius dokumentus kvalifikuotu ir/arba nekvalifikuotu elektroniniu parašu. DocLogix

integruoja elektroninių dokumentų pasirašymą į dokumentų valdymo procesus kaip vientisą sprendimą. Produktas palaiko SmartCard korteles, pasirašymo USB raktus (Cryptographic USB Token) ir mobilių telefonų SIM, turinčius pasirašymo funkciją. DocLogix šiuo metu veikia su SSC kortelėse ir USB platinamais sertifikatais, Valstybės tarnautojo pažymėjimais, UAB „Omnitel“ (per Estijos SK) platinamais mobilių telefonų SIM sertifikatais, Latvijas Pasts platinamais korteliniais sertifikatais ir SK platinamais korteliniais sertifikatais. Palaikomi pasirašytų dokumentų JustaGE (lietuviškas), E-me (latviškas) ir DigiDoc (estiškas) formatai. Taip pat numatyta palaikyti vieną iš formatų, atitinkančių Lietuvos Respublikos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės išleistą specifikaciją.

Generalinėje prokuratūroje elektroninis parašas (identifikavimo duomenys) naudojamas atliekant tokias operacijas:

- VB „Telebankas“ siunčia mokėjimo nurodymus į banką ir atlieka kitas bankines operacijas. Šią sistemą aptarnauja UAB „Sonex“, licencijas turi AB SEB bankas;
- Finansų ministerijos Valstybės biudžeto, apskaitos ir mokėjimų sistemai (VBAMS) pateikiamos mokėjimo paraiškos, siunčiami strateginiai planai, sąmatos ir atliekami kiti su asignavimais susiję darbai. Šią sistemą aptarnauja „Microsoft Business Solutions ApS“, licencijas turi Finansų ministerija;
- Statistikos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikiamos užpildytos jų patvirtintos ataskaitų formos;
- Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos pateikiamos įvairios pajamų ir išlaidų deklaracijų formos bei pažymos;
- Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai siunčiamos socialinio draudimo ataskaitos ir pranešimai;
- Turto fondui elektroniniu būdu pateikiami įvairūs duomenys apie turtą.

Generalinėje prokuratūroje įdiegta Kompiuterizuota dokumentų valdymo sistema „Kontora“, joje numatyta galimybė keisti informacija su kitomis valstybės institucijomis elektroniniu būdu atliekant duomenų mainus. Kompiuterizuotoje dokumentų valdymo sistemoje taip pat numatytos elektroninio parašo formavimo, tikrinimo ir saugojimo priemonės. Svarstoma ir elektroninių dokumentų teikimo sistemos, kuri leistų asmenims teikti ir gauti elektroniniu parašu pasirašytus dokumentus (skundus, pareiškimus ir kt.), įsigijimo galimybė. Kai kurios Generalinės prokuratūros teikiamos paslaugos reikalauja užtikrinti duomenų autentiškumą. Duomenų autentiškumui užtikrinti naudojamas VPN („Virtual Private Network“) - virtualus privatus tinklas, taip pat IPSec šifravimo protokolas.

Metrologijos tarnyba numato teikti elektroninių laiko žymų paslaugas. Tokias paslaugas galėtų teikti Laiko etalono laboratorija. Laiko etalono laboratorija teikia bandomąsias e. laiko žymų paslaugas, kuriose naudojami „BALTTCTIME" TSA sistemos išduoti sertifikatai.

UAB „Sintagma“ neteikia elektroninių paslaugų, tačiau klientams kuria IT produktus, skirtus el. paslaugų teikimui ir paremtus elektroninio parašo naudojimu, tai: elektroninės prekybos, elektroninių dokumentų sudarymo dokumentų valdymo sistemoje ir kitose informacinėse sistemose, elektroninių dokumentų perėmimo į archyvą, jų saugojimo archyve ir kiti sprendimai. UAB „Sintagma“ savo IT produktuose asmenų identifikavimui naudoja šiuos sprendimus:

- elektroninių valdžios vartų portalo sprendimas;
- elektroninės bankininkystės sprendimai (DnB Nord, Danske bankas, Ūkio bankas, Snoras, Medicinos bankas ir kt.);
- Skaitmeninio sertifikavimo centro autentifikavimo sistema;
- UAB „Sintagma“ sukurtas sprendimas (UAB „Sintagma“ duomenų autentiškumui užtikrinti Dokumentų valdymo sistemoje yra realizavusi e. parašo XAdES formatu sudarymą).

UAB „Affecto Lietuva“ teikia nuomojamos dokumentų valdymo sistemos paslaugą „eSodas“, kurioje yra integruotos elektroninio parašo funkcijos. Taip pat ši įmonė kuria ir diegia savo klientams įvairias informacines sistemas, kuriose naudojamas elektroninis parašas ir elektroniniai dokumentai. Įmonės įdiegtose sistemose yra naudojami įvairūs identifikavimo metodai, taip pat ir e. parašo sertifikatai ar identifikavimas per e. bankininkystės sistemas. Naudoja e. parašo sertifikatus, taip pat interneto serverių SSL sertifikatams užsienio teikėjų išduotus sertifikatus. Kol kas praktiniuose sprendimuose nedaug naudojama laiko žymų infrastruktūra. Naudoja SSC ir Registrų centro išduotus e. parašo sertifikatus. Užsienio sertifikavimo paslaugų teikėjų sertifikatų nenaudoja.

Apibendrinant valstybės institucijų ir verslo įmonių vykdomus projektus, galima teigti, kad elektroninių paslaugų, paremtų elektroninio parašo technologija, pasiūla didėja, atsiranda vis daugiau dokumentų valdymo sistemų (DocLogix, Kontora, Avily, Sodas ir kitos), vienokiu ar kitokiu laipsniu integruojančių elektroninį parašą, tačiau išbaigtų kritinių paslaugų (angl. *killer application*), paskatinančių masinį elektroninio parašo naudojimą, šiuo metu dar nėra.

Tarpusavio pripažinimo, suderinamumo ir sąveikumo klausimai Lietuvos ir Europiniu mastu

Bendrosios rinkos poreikiai neišvengiamai katalizuoja elektroninio parašo tarpusavio pripažinimo, suderinamumo ir sąveikumo problemų sprendimų paiešką. Labai akivaizdžiai šiuos siekius atspindi Vidaus rinkos paslaugų direktyvos įgyvendinimas, konkrečiai, Europos Komisijos

Vidaus rinkos generalinio direktorato bei atskirų šalių - narių pastangos dėl šios direktyvos 8 straipsnyje įtvirtintų elektroninių procedūrų panaudojimo. Iškilus konkrečioms elektroninių procedūrų panaudojimo klausimams: vieno kontaktinio taško ir procedūrų atlikimo elektroninėmis priemonėmis nuotoliniu būdu – Europos Komisijos ir šalių – narių ekspertai apsisprendė ir pateikė pasiūlymus dėl elektroninio parašo patikimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašų sudarymo bendrų principų ir panaudojimo, rekomenduojamų elektroninio parašo ir elektroninio dokumento (dokumento – dar tik pradedama) formatų, patikros tarnybų, padėsiančių vartotojams efektyviau tvarkytis įvairių, nevienodo patikimumo produktų, įrangos ir paslaugų įvairovėje bei jų sukurtų parašų ir sertifikatų tikrinimo procedūrose. Toks sveikintinas praktinio panaudojimo siekimu grįstas požiūris kelia naujus iššūkius su elektroniniu parašu susijusioms standartizavimo įstaigoms. Studijose pripažįstama, kad standartai, kurių su panašaus veikimo dokumentais šiandien priskaičiuojama net 33, buvo kurti dar neišsikristalizavus verslo poreikiams.

Minėtų patikimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašų (angl. *Trusted Lists*) modelis buvo išbandytas sudarant konkrečius sąrašus kiekvienoje šalyje, tiesa, kol kas rankiniu būdu ir nepritaikytas automatiniam naudojimui kompiuterinėse sistemose. Tokio sąrašo projektą parengė bei Europos Komisijos ekspertams pateikė ir Lietuvos elektroninio parašo priežiūros įstaiga. Sąraše esanti informacija apie kiekvieną paslaugos teikėjo sertifikavimo paslaugą apibrėžia tokias detales, kurios leidžia kitiems įvertinti, kiek galima pasitikėti konkrečios paslaugos teikėjo išduodamais sertifikatais.

Vidaus rinkos paslaugų direktyvą įgyvendinti būtina iki šių metų pabaigos, todėl šiandien ieškoma priimtinių e. parašo ir e. dokumento praktiniam panaudojimui tinkamų sprendimų, kad paslaugų teikėjai nuotoliniu būdu galėtų atlikti visas procedūras ir formalumus, teikiant tokio pobūdžio paslaugas.

Žymiai platesniu mastu ir įvairesniais aspektais Europos Komisija su šalimis - narėmis sprendžia elektroninio parašo panaudojimo klausimus pagal e. parašo ir e. atpažinties veiksmų planą, skirtą tarpvalstybinių viešųjų paslaugų teikimui bendrojoje rinkoje, priimtą 2008-11-28 (KOM(2008) 798 galutinis). Jau 2007 m. lapkričio 20 d. komunikate „Bendroji rinka XXI a. Europai“ Komisija pasiūlė priimti **Veiksmų planą e. parašų ir e. autentiškumo patvirtinimo srityje**. 2008 m. kovo mėn. pavasario Europos Vadovų Taryboje valstybių ir vyriausybių vadovai pareiškė, kad labai svarbu įgyvendinti sąveikius tarpvalstybinius sprendimus, susijusius su e. parašais ir e. autentiškumo patvirtinimu, kad būtų pagerintas e. bendrosios rinkos veikimas. Šio veiksmų plano tikslas yra pasiūlyti išsamią ir pragmatišką sistemą, kuria bus užtikrintas e. parašų ir e. atpažinties sąveikumas, kuris padėtų įmonėms ir piliečiams lengviau gauti tarpvalstybines elektronines viešąsias paslaugas. Tuo tikslu veiksmų plane dėmesys sutelkiamas į praktinius, organizacinius ir techninius klausimus, kuriais papildoma esama teisinė sistema.

Pirmoje dalyje išvardinti veiksmai, skirti tarpvalstybiniam e. parašų sąveikumui sustiprinti, aprėpia 2009 - 2010 m. laikotarpį. Lietuvai reiktų atkreipti dėmesį, kad valstybės narės raginamos išbandyti patikros tarnybą, vykdant CIP (konkurencingumo ir inovacijų programa) plataus masto tarpvalstybinius e. viešuosius pirkimus bandomajame projekte PEPPOL.

Antroje dalyje išvardinti veiksmai, skirti tarpvalstybiniam elektroninės atpažinties sąveikumui didinti, aprėpia 2009 -2012 m. laikotarpį. Lietuvai reiktų atkreipti dėmesį, kad valstybės narės raginamos pristatyti tarpvalstybinio e. atpažinties naudojimo sprendimus bandomajame projekte STORK.

Tikimasi, kad įgyvendinus šį veiksmų planą bus užtikrintas horizontalus ir koordinuotas požiūris, lengvinantis ir stiprinantis tarpvalstybinį e. vyriausybės taikomųjų programų naudojimą visose vidaus rinkos srityse. Tai prisidės prie geresnio vidaus rinkos veikimo, nes visapusiškas požiūris suteiks galimybę įmonėms ir piliečiams lengviau pasinaudoti tarpvalstybinėmis viešosiomis paslaugomis. Priemonėmis, kurias ketinama įgyvendinti, bus tobulinama dabartinė sistema ir vykdoma tolesnė techninių sprendimų konvergencija. Pridėtinę vertę privačiajam sektoriui sudaro plačiai naudojamos priemonės saugioms elektroninėms procedūroms, kurios taip pat gali būti įdiegtos sandoriuose „verslas verslui“ ir „verslas vartotojui“, stiprinti.

Glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis Europos Komisija stebės šio veiksmų plano įgyvendinimą, kad užtikrintų siūlomų priemonių, įvairių teisinių reikalavimų ES lygiu ir susijusių veiklos projektų, kaip, pavyzdžiui, CIP bandomieji projektai, darną. Be šio veiksmų plano įgyvendinimo, ji ypač sieks nuolatinio dialogo su valstybėmis narėmis, įskaitant valstybių narių institucijas, atsakingas už konkurencingumą ir vidaus rinkos politiką.

Įgyvendindamos šį veiksmų planą ir stebėdamos pažangą, Europos Komisija ir valstybės narės tęsia Bendrosios rinkos peržiūros darbą. Praėjus metams po šio veiksmų plano patvirtinimo, Europos Komisija kartu su valstybėmis narėmis apžvelgs pasiektą pažangą, kad 2010 m. Tarybai pateiktų pažangos ataskaitą. Valstybės narės raginamos Komisijai pateikti visą svarbią informaciją apie siūlomų veiksmų tarpvalstybiniam sąveikumui užtikrinti įgyvendinimą ir rezultatus.

Lietuvos organizacijos, įgaliotos įgyvendinti valstybės politiką e. parašo, e. dokumento, e. tapatumo (identifikavimo ir autentikavimo), e. viešųjų pirkimų, e. mokėjimų srityse turi būti įpareigos pagal savo galimybes tinkamai atstovauti Lietuvai (mažiausiai – stebėtojos teisėmis) ES inicijuotuose projektuose (taip pat ir CIP programos) ir kituose veiksmų plano priemonėse. Todėl tikslinga **peržiūrėti ir papildyti** įgaliojimus suteikiančius dokumentus, o taip pat įpareigoti dalyvaujančius pristatyti Lietuvoje sukurtus ar kuriamus naujus sprendimus minėtose srityse, taip pasitikrinant jų pripažinimo ir suderinamumo galimybes ir išvengiant uždarų, į akligatvį vedančių

sprendimų, kurie būtų nepriimtini kitoms šalims narėms ir taip mažintų Lietuvos verslo ir piliečių konkurencingumą, veiklos efektyvumą ir našumą.

Pagrindinės problemos ir jų sprendimo būdai – ateities uždaviniai

Šiame metinėje Elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo ataskaitoje jau galima teigti, kad, valstybiniam sektoriui pradėjus išdavinėti gyventojams naujo pavyzdžio asmens tapatybės korteles, valstybės tarnautojų pažymėjimus, o verslui – įvairaus pavidalo (lustinių ir SIM kortelių, USB raktų) elektroninio parašo kūrimo įtaisus, vartotojų aprūpinimas elektroninio parašo kūrimo ir tikrinimo priemonėmis bei sertifikatais, t.y. įrankio turėjimo klausimas visiems rinkos dalyviams - paslaugų tiekėjams ir vartotojams - gerokai mažiau užgožia tikrąsias problemas: saugumo ir pasitikėjimo elektroninėje erdvėje poreikių suvokimą, grėsmes ir galimus padarinius, žalą, riziką, jos valdymo būdus ir kaštus. Praėjusių metų ataskaitose buvo nurodomos pagrindinės priežastys, dėl kurių elektroninis parašas Lietuvoje iki šiol nėra pakankamai paplitęs: žinių ir kompetencijos stoka vartotojo ir visuose kituose lygiuose, su elektroninių dokumentų tvarkymu susijusių funkcijų nebuvimas dokumentų valdymo sistemose ir viešųjų paslaugų, realizuotų elektroninėje erdvėje, trūkumas arba neišbaigtumas – išlieka aktualiomis ir šiais metais. Tačiau ne elektroninio parašo sertifikatų ar įrangos paplitimo mastas, ne svarbiausių infrastruktūros elementų išbaigtumas, prieinamumas, įvairumas ar funkcionalumas yra veiklą modernizuojančių paslaugas teikėjų ar vartotojų pagrindinis elektroninio parašo mechanizmo teikiamų privalumų panaudojimo stabdys. Šiandien bene svarbiausia priežastimi tampa vartotojų, paslaugų teikėjų, sprendimus priimančiųjų savimone (poreikių, galimos naudos ir galimų grėsmių suvokimą) nulemiančios **motyvacijos** nebuvimas. Elektroninio parašo proveržio programos dalyvių, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos paslaugoms siūloma įranga tikrai nereikalauja reikšmingesnių investicijų iš vartotojų, o UAB „Omnitel“ tokią įrangą siūlo tik už 1 centą. Deja, vartotojui svarbiausių ir populiariausių (angl. *killer*) paslaugų, perkeltų į elektroninę erdvę, trūkumas rinkoje tebeįjuntamas, o Elektroninio parašo proveržio programos dalyvių veikloje numatytas tokių paslaugų kūrimas ir diegimas vėluoja. Tačiau paslaugų teikėjai kaip vieną iš lemiamų priežasčių investuoti į tokių paslaugų kūrimą įvardija vartotojų kritinės masės sukūrimą. Tam geriausiai pasitarnaus jau pradėtas (40 000 užsakymų per 2 šių metų mėn.) asmens tapatybės kortelių su lustuose įrašytais sertifikatais išdavimas gyventojams.

Komitetas antrus metus įvairiais būdais ir priemonėmis kelia elektroninio parašo vartotojų kompetenciją. Sukurta visiems internete prieinama elektroninio parašo distancinio mokymo ir įsisavintų žinių testavimo sistema. 2008 m. pabaigoje sistema patobulinta, padarant bendravimą su besimokančiuoju draugiškesnį, navigaciją – aiškesnę ir labiau intuityviai suvokiamą

pradedantiesiems. Buvo planuota, kad tolimesnė šios mokymo sistemos plėtra ir propagavimas bus vykdoma gavus Vidaus reikalų ministerijos administruojamų ES struktūrinių fondų paramą, tam buvo parengta ir pateikta preliminari paraiška.

Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengė savo archyvų tobulinimo galimybių studiją, 2008 m. realizavo bandomąjį projektą ir parengė Elektroninio archyvo infrastruktūros projektą. Šiam projektui įgyvendinti š.m. kovo mėnesį Komitetas (kaip tarpinė institucija) skyrė ES struktūrinių fondų paramą. Projekto svarbiausias tikslas – pasirengti priimti ilgalaikio ir nuolatinio saugojimo elektroninių dokumentų bylas į valstybinius archyvus, saugoti ir toliau turėti galimybę juos naudoti, taip pat rekomenduoti naudotinus elektroninio dokumento formatus.

Siekdamas paspartinti elektroninių viešųjų paslaugų atsiradimą viešajame sektoriuje (e. Valdžios projektuose), Komitetas tęsia Valdžios elektroninių vartų portalo (www.epaslaugos.lt, www.evaldzia.lt, www.govonline.lt) modifikavimo darbus. Portalas jau sudarė galimybę visiems portalu besinaudojantiems vartotojams identifikuoti save naudojantis internetinės bankininkystės teikiamomis galimybėmis, o taip pat saugiu elektroninio parašo mechanizmu naudojant UAB Skaitmeninio sertifikavimo centras ir UAB „Omnitel“ aprūpinamais sertifikatais. Be pernai ataskaitoje išvardintų paslaugų, Komitetas jau realizavo gyvenamos vietos deklaravimo ir išmokų vaikui bei motinystės pašalpos nėštumo ir gimdymo laikotarpiu išdavimo paslaugas elektroninėje terpėje, yra suplanavęs papildyti identifikavimo sistemą naujų išduodamų dokumentų teikiamomis galimybėmis elektroninėje erdvėje.

Siekdamas Lietuvoje diegiamų sprendimų suderinamumo ir sąveikumo tarptautiniu mastu, Komitetas pernai siūlė Lietuvos institucijoms dalyvauti Europos Komisijos inicijuojamuose šios srities plataus masto bandomuosiuose projektuose, pavyzdžiui, elektroninio identifikavimo (eID, dar kitaip, STORK), elektroninio dokumento (eDOC) projektuose. Deja, stebėtojos teisėmis viešųjų e. pirkimų (PEPOLL) projekte planuoja dalyvauti tik CPVA - Centrinė perkančioji organizacija, o kitos už šias sritis atsakingos institucijos nesiryžo dalyvauti, dažniausiai nurodydamos tokioms komandiruotėms skirtų lėšų stygių. Tam, kad Lietuva galėtų laiku perimti naujausius Europos lygmeniu suderintus bendrus sprendimus, gerąją praktiką iš labiausiai pažengusių šalių ir išvengti neefektyvių investicijų į pasenusius ar neperspektyvius sprendimus, minėtoms įstaigoms lieka galimybė (kuria tiesiog būtina pasinaudoti) dalyvauti rekomendacinių grupių, įsteigtų vykdant minėtus projektus, veikloje, aktyviai sekti projektų įgyvendinimo eigą, perimti patirtį, žinias, rezultatus.

Globalios elektroninio parašo tarpusavio pripažinimo, suderinamumo, sąveikumo problemos suformuluotos EK užsakytose ir atliktose studijose, o inicijuotuose plataus masto bandomuosiuose projektuose, ekspertų darbo grupių susitikimuose jau vyksta priimtinių sprendimų

ir formatų paieška. Vieni pirmųjų iš tokių sprendimų yra jau minėtų patikimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašų ir nacionalinių elektroninio parašo patikros (validavimo) tarnybų sukūrimas. Šiuo metu tai universaliausios ir realūs siūlomi sprendimai, kurie užtikrintų nacionalinių ir lokalių elektroninių paslaugų naudojimą Europos mastu ir sumažintų patikros rūpesčius nuo tikslinių/veiklos paslaugų teikėjų, t.y. atliktų pasitikėjimo sertifikavimo tarnybomis, elektroninio parašo, elektroninio sertifikato ir pagalbinių elektroninio parašo paslaugų patikrą.

Reziume

- Lietuvoje per šiuos ataskaitinius metus buvo įkurti du valstybės valdomi – Gyventojų registro tarnybos prie VRM ir valstybės įmonės Registrų centro – kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikavimo paslaugas teikiantys sertifikavimo centrai. Lietuvos rinkoje savo paslaugas jau kelerius metus teikia dar 2005 m. įregistruotas kvalifikuotų sertifikavimo paslaugų teikėjas – Lietuvos privataus verslo įmonė - UAB Skaitmeninio sertifikavimo centras, o per Lietuvos tarpininkus veikia užsienio įmonių iš ES šalių - narių paslaugų teikėjai - Estijos AS „Sertifitseerimiskeskus“ ir Lenkijos sertifikavimo paslaugų teikėjo „CERTUM“, į rinką bando žengti norvegai.

- Lietuvoje jau sukurta viena iš anksčiau nurodomų kaip būtinų prielaidų elektroniniam parašui ir elektroniniam identifikavimui naudoti - visiems gyventojams platinamų elektroninio parašo raktų ir sertifikatų platinimo sistema. Šalia komerciniais pagrindais įsigyjamų, nuo 2008 m. rudens pradėti išdavinėti naujo pavyzdžio valstybės tarnautojų pažymėjimai, o nuo 2009 m. vasario mėnesio gyventojams pradėtos išdavinėti naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelės su lustuose įrašytais parašo kūrimo duomenimis, asmens identifikavimo ir pasirašymo sertifikatais bei biometriniais duomenimis. Asmens tapatybės kortelių per vienerius metus žadama išduoti apie 300 000.

- Tam, kad naudojimas suteiktomis priemonėmis paplistų, būtina vartotojus motyvuoti. Vartotojams motyvuoti šiuo metu svarbiausia būtų:

- ✓ pasiūlyti jiems itin svarbias paslaugas elektroninėje erdvėje;
- ✓ organizuoti jų kompetencijos ugdymą, pateikti efektyvias parašo naudojimui reikalingų žinių perteikimo (pirmiausia išskiriant internetines nuotolinio mokymo) priemones;

- ✓ aktyviai propaguoti siūlomų sprendimų naudą ir naujovės privalumus.

- Vartotojų motyvavimui nurodytą pirmąją sąlygą – jiems itin svarbių ir plačiai naudojamų paslaugų atsiradimą elektroninėje erdvėje - lemia tų paslaugų pasiūla, kuri yra pirminė ir svarbiausia elektroninio pasirašymo ir saugesnio asmens tapatybės identifikavimo elektroninėje erdvėje sprendimų diegimą ir naudojimą nulemianti sąlyga.

- Informacinių sistemų ir elektroninių paslaugų kūrėjai, iškilus poreikiui integruoti saugesnes tapatybės identifikavimo elektroninėje erdvėje, elektroninių duomenų autentiškumą ir vientisumą garantuojančius funkcionalumus, veikiančius elektroninio parašo pagrindu, kiekvieną kartą priversti investuoti į nepagrįstai daug resursų reikalaujančius individualius atskirus nuosavybinius (angl. *proprietary*) sprendimus, taip brangindami projektavimo išlaidas. Komiteto pasiūlyti sprendimai: per e.valdžios paslaugų portalą besiregistruojančių kitų paslaugų vartotojų universalus identifikavimo mechanizmas ir standartinių kompiuterinių programų modulių biblioteka – įrankinė sistemų kūrėjams leistų sumažinti minėtus kaštus, sutrumpinti projektavimo laiką, pasiekti didesnio suderinamumo ir sąveikumo, t.y. užuot vėl iš naujo kūrus savitą sprendimą, pasinaudoti jau suprojektuotais ir laisvai platinamais kompiuterių programų moduliais ir sąsajomis, leidžiančiais integruoti elektroninio parašo mechanizmą kuriamose sistemose. Šių sumanymų įgyvendinimo sėkmė šiais metais priklausys nuo galimybių finansuoti juos iš Valstybės kapitalo investicijų programos.

- Elektroninį parašą reglamentuojanti teisės aktų bazė nesudaro kliūčių diegti ir naudoti elektroninį parašą, tačiau besikaupianti elektroninio parašo naudojimo patirtis ir Lietuvoje, ir užsienyje, Europos Komisijos iniciatyvos, kelių paslaugų teikėjų, įvairių paslaugų ir produktų atsiradimas rinkoje, vis aktyvesnė paslaugų pasiūla iš užsienio, sąžiningos konkurencijos tarp jų užtikrinimo ir pagalbos vartotojams poreikiai jau subrandino visą eilę elektroninio parašo teisės aktų taikymo praktikoje klausimų, kurių iki šiol dėl paslaugų pasiūlos ir vartojimo menkos apimties tiesiog neiškildavo. Lietuvai, jos elektroninio parašo priežiūros institucijai iškyla ir naujų veiklų reglamentavimo uždavinys, nes Bendrijos paslaugų direktyvos įgyvendinimas suponavo taip vadinamų patikimų paslaugų teikėjų sąrašų kūrimą ir skelbimą pagal vieningą ES šalims-narėms formatą. Šių sąrašų kūrimo, skelbimo ir naudojimo tvarką bus siekiama dar šiemet suderinti ES mastu.

- Paslaugų kūrėjams elektroninėje erdvėje įvairiais būdais ir priemonėmis sukurtų elektroninių parašų patikros rūpesčių sumažinimui ir sąveikumo lokaliu, viso krašto ir Europos mastu užtikrinimui reikalinga kurti nacionalinę patikros (validavimo) tarnybą. EK iniciatyva nagrinėjamas elektroninio parašo patikros tarnybų ir jų sąveikos mechanizmo (federacijos) poreikis, jo galima nauda vartotojams, siekiant išspręsti ar palengvinti jiems iškylančius rūpesčius. Juk šiandien jiems jau tenka susidurti su įvairiais sprendimais, produktais, paslaugų teikėjais ir jų teikiamomis paslaugomis, sudėtingomis jų patikimumo įvertinimo ir patikros procedūromis. Iš EK atliktose studijose ir ekspertų darbo grupėse nagrinėjamų variantų šiemet siekiama pasiūlyti visoms ES šalims - narėms priimtinus sprendimus.

- Nors jau yra realių geros praktikos pavyzdžių ir Lietuvoje, tokių kaip: Lietuvos banko, Swedbanko, VSDFV ir kt.- tačiau daugelyje verslo įmonių ir organizacijų Lietuvoje ir

šiemet mažai tikėtina visa aprėpiančio proveržio tikimybė elektroninio parašo ir elektroninio dokumento srityje. Populiarių ir itin svarbių paslaugų perkelti į elektroninę erdvę neskubama dėl palyginti aukšto inovacinio slenksčio, lėtai ir sunkiai sprendžiamų globalių suderinamumo ir sąveikumo problemų. Iki šiol dauguma elektroninių paslaugų teikėjų vis dar bandė išsiversti tradiciniais (mažiau saugiais ir pigesniais) sprendimais masiškai teikiamose paslaugose. Tik įsitikinusios, kad elektroninio parašo diegimo galimybėmis garantuos reikalingų investicijų susigrąžinimą artimiausi laikotarpiu arba pajutusios inovacijas pradėjusių diegti įmonių sėkmę ir konkurencinį pranašumą, jos ims investuoti ir stengsis motyvuoti savo klientą.

- Spartesnio proveržio galima būtų tikėtis tik paslaugų teikėjams sulaukus platų rezonansą ar didelės žalos sukelsiančių incidentų. Evoliucinę plėtrą (kaip alternatyvą proveržiui), verslo investicijas į atskiras sritis, atskiras paslaugas, pirmiausia kur nėra alternatyvos elektroninių duomenų naudojimui arba matoma akivaizdi nauda, reiktų vertinti kaip pozityvią ir perspektyvią.

- Valstybiniame sektoriuje duomenų autentiškumo ir integralumo poreikį ir elektroninio parašo tam teikiamus privalumus efektyviausiai galima būtų pradėti propaguoti pagal principą „einant nuo viršaus žemyn“, t.y. diegiant pavyzdinius sprendimus aukščiausiose pagal hierarchiją institucijose. Kitas stimulus naudoti šiuolaikinius duomenų autentiškumą ir asmens tapatybę patvirtinančius sprendimus viešojo sektoriaus įstaigoms – iš ES bendrosios rinkos principų įgyvendinimo kylantis spaudimas, kaip Paslaugų direktyvos įgyvendinimas.

- Lietuvos gyventojai, verslo ir viešojo administravimo subjektai, mokslo darbuotojai ir tyrėjai, siekiantys stiprinti elektroninės erdvės saugumą ir pasitikėjimą joje pripažinta ir universalia priemone (naudojant e. parašo sprendimą), jau yra sukaukę žinių ir patirties, leidžiančios įveikti gana aukštą, elektroninio parašo naudojimo sąlygojamą inovacinį slenkstį. Tačiau elektroninio parašo naudojimo poreikio ir naudos suvokimas valstybės institucijose, versle ir gyventojų tarpe auga ne taip sparčiai, kaip kad buvo tikėtasi. Iki šiol elektroninio parašo naudojimo reikalai dažniausiai buvo suvokiami kaip vietiniai, lokalūs. Lietuvos elektroninio parašo, elektroninio identifikavimo, elektroninio dokumento diegėjams jau šiandien būtina orientotis į tarptautinę (pirmiausia – ES) praktiką, visuose forumuose ir EK iniciatyvose siekiant patikrinti savo sprendimų, specifikacijų, formatų priimtinumą užsienio partnerių požiūriu. Uždarumas šiose srityse didina riziką padarytų investicijų efektyviam panaudojimui ir išsaugojimui, o investicijų efektyvus panaudojimas ir jau padarytų investicijų išsaugojimas dabartinėje ekonominėje situacijoje turi būti vertinamas kaip aukščiausias prioritetas.

Apibendrinanti išvada

Per ataskaitinius metus Lietuvos investicijos į elektroninio parašo infrastruktūros kūrimą ir pasiekti rezultatai leido Lietuvai priartėti prie saugią elektroninę aplinką kuriančių ir tam elektroninį parašą naudojančių ES šalių - narių lyderių ar net lygiuotis į jas.

Šiuo metu Lietuvai aktualiausi būtų (kaip ir minėtiems lyderiams) šie uždaviniai:

- vartotojui svarbių plačiai ir dažnai naudojamų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę (su pasitikėjimą tarp paslaugos teikėjo ir vartotojo garantuojančiais sprendimais);
- e. parašo, e. identifikavimo ir e. dokumento sprendimų ir produktų tarpusavio pripažinimo, sąveikumo ir suderinamumo;
- kompetencijos ugdymo, saugesnių priemonių ir sprendimų privalumų bei naudos viešinimo;
- paslaugų kūrėjų, teikėjų ir vartotojų motyvavimo.

Lietuva gali kelti sau uždavinį ne tik būti tarp lyderių pagal elektroninio parašo diegimus savo krašte, bet ir siūlyti savo įmonių šios naujos srities sprendimus, produktus ir patirtį kitoms šalims. Tam pasiekti būtinos dvi sąlygos: reali nuolatinė valstybės parama ES poreikius atitinkančių ir suderinamų (globaliu mastu) sprendimų paieškai bei įgyvendinimui ir glaudus verslo, viešojo administravimo subjektų, mokslo darbuotojų ir tyrėjų bendradarbiavimas.

Direktorius

Aurimas Matulis